

ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİ ARAŞTIRMAYA YÖNELTME VE PSİKOLOJİK DANIŞMA SORUNLARI*

Doç. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU**

Üstün Yetenekliler ve Toplum

Bilgi ve teknik aktarmasından kurtulup teknolojik ve endüstriyel bağımsızlığa ve gelişmeye kavuşmak, gelişmekte olan ülkemizin temel sorunlarından birisidir. Bu sorunun çözümünde, yetişmiş, yetenekli insan gücünü arttırmannın, onları yerli teknoloji üretimini hızlandırmada en verimli bir biçimde kullanmanın ve bunun için de araştırma-geliştirme çabalarına yönelmenin gerektiği kabul edilen bir husustur.

Araştırma ve geliştirmenin, insanın ve toplumun gereksinmelerine doyum getirme, karşılaşılan sorunları çözme gibi temel özellikleri vardır. Uygarlığın oluşmasında ve gelişmesinde bu temel özelliklerin oynadığı rol önemlidir. Toplumların uygarlık düzeyleri farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları belirlemede, insangücü kaynağını ve ona verilen önemi bir ölçüt olarak kullanmak yaygındır. İnsangücü kaynağının “üstün yetenekliler” kesimi uygarlık seviyesini belirlemede, özellikle araştırma, geliştirme ve keşfetme yönlerdinden, diğer kesimlere oranla daha etkin rol oynamaktadır. Zira üstün yetenekliler diğerlerine oranla bilgi, zekâ, yaratıcılık, bilgi üretme, sorunlara yaklaşma gibi yönlerden farklılık, üstünlük göstermektedir.

İnsan'ın güvenliğini, rahatını ve mutluluğunu amaçlayan çabaların, demokratik toplumların temel inancı olduğu düşüncesi benimsenmiştir. Bu inanç uygarlığı geliştirmekte, gelecek kuşaklara uygarlık anıtları bırakmaktadır. Bu anıtları yaratacak olan üstün yeteneklilere toplumların büyük önem vermesi ve onlara “özel eğitim” sağlaması kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak, bir çok araştırmacının belirttiği gibi, toplumların eğitim sistem ve uygulamalarında üstün yeteneklilere gösterilen ilgi

* 29 Eylül - 1 Ekim 1975 günlerinde Ankara'da düzenlenen T.B.T.A.K.V. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Sektörüne sunulan çağrılı tebliğ.

** Eğitim Psikolojisi Bölümü Öğretim Üyesi

ve ayrılan yatırım yeterli olmamakta, hatta belirli oranda az ve bazen de çelişik olmaktadır^{1,2,3}. Bu çelişkiyi Enç, ayrıntıları ile tartışarak nedenlerini ortaya koymakta ve bu arada "seçkincilik" adını verdiği ve yurdumuzda da temsilcilerinin olduğuna işaret ettiği görüşe şöyle değinmektedir:

"Bunlar, ülkemiz gibi gelişme halinde olan, kaynakları sınırlı ülkelerin yaygın eğitime geniş çapta yatırım yapmasını yersiz bulmaktadır. Onlara göre bir ülkenin kalkınması öncelikle ortalama beyin gücünden çok üstün beyin gücünün çalışma ve katkılarına dayanır. Her alanda en yüksek düzeyde araştırmacılarını, teknikçilerini, düşünür ve önderlerini yetiştiren az gelişmiş bir ülkenin kısa süre içinde açığını kapatıp günün uygarlık düzeyine erişebileceğini ileri sürmektedirler. Buna, bir bir gerçeği yanlış yorumlayıp yanlış uygulama denebilir. Çünkü bütün beyin gücü, Geiger aracı gibi, aletleri yeni kuşakların arasında dolaştırıp bulunacak doğal bir görüntü değildir. Her düzeydeki beyin gücü ancak örgün eğitime girdikten sonraki sürekli değerlendirmeler yoluyla gelişme düzeyi ve gizilgücü teşhis edilen bir durumdur."⁴

Üstün yeteneklileri toplumun bütün bireylerini temel eğitim sistem ve uygulanmasından geçirmeden ele alma olanağından söz etmek gerçekçi olmamaktadır. Temel eğitimin amacını, bireylerin yeteneklerini; etkin düşüncelerini, fikirlerini iletebilmelerini, uygun kararları verebilmelerini, değerleri ayırt edebilmelerini sağlamak yönünde geliştirmek olarak ele aldığımızda eğitimi, yalnızca bir öğretim, bilgi aktarma olarak değil, çağdaş bir biçimde öğretim, yönetim ve öğrenci kişilik hizmetleri-rehberlik- öğelerinden oluşan bir süreç olarak görmekteyiz. Bu bakımdan üstün yeteneklileri de temel eğitimden geçirme uygulamalarında, onların da bir çok gelişme sorunları ile karşı karşıya geldiklerini, Rehberliğe ve Psikolojik Danışmaya ihtiyaç gösteren durumları olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

1. Enç, Mitat, *Üstün Beyin Gücü*, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No. 35, Ankara, 1973.
2. Gallegher, James J., "Gifted Children", *Encyclopedia of Educational Research*, (Ed. R. L. Ebel). The Macmillan Com., Collier-Macmillan Limited London, 1969, sf., 537-542.
3. Hersey, John, "Wanted: A Larger Frame of Reference", *Education For The Gifted*, National Society For the Study of Education, University of Chicago Press, Chicago, 1958. sf., 7-11.
4. Enç, Mitat, Aynı eser. sf., 10.

Üstün Yetenekliler ve Eğitimleri

Üstün yeteneklilere çağdaş bir “özel eğitim” ve onun ayrılmaz bir ögesi olan Rehberlik-Psikolojik Danışma hizmetlerini sağlamayı gereksiz bulanların ileri sürdükleri görüşü şöyle özetleyebiliriz: Üstün yetenekliler hangi ortamda olursa olsunlar zekâ, yaratıcılık ve problemlere yaklaşımadaki üstünlükleri çerçevesinde gelişme ve ilerleme yollarını bulabilmektedirler ve buna tarihte birçok örnek göstermek olanağı vardır. Bu görüşe bütünü ile katılmak ve bu görüşü genelleme olarak benimsemek olanağı yoktur. Çünkü, üstün yeteneklilerle ilgili bir çok araştırma bulguları bu görüşü desteklememektedir⁵.

Üstün yeteneklilerin “özel eğitime” ve bunun içinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmaya olan gereksinimleri çağımızda üstün yetenekliler konusunda üzerinde önemli durulan bir husus haline gelmiştir^{6,7,8}. Üstün yeteneklilerle ilgili yapılan çalışmaların üzerinde durduğu en önemli hususlar: üstün yeteneklilerin tanımı, üstün yeteneklilerin seçimi ve özellikleri, üstün yeteneklilere uygulanacak eğitim programları ve metodları, üstün yeteneklilerin motivasyonu ve meslek seçimleri olmaktadır. Bu bakımdan, tebliğimizde bu hususlara genel hatları ile değindikten sonra üstün yeteneklilik, özellikleri ve araştırmacılık, üstün yeteneklilerin motivasyonu, özel sorunları, meslek seçimleri, özellikle araştırmaya yönelmeleri, yönlendirmeleri yönlerinden Rehberlik ve Psikolojik Danışma açısından belirli noktalara ve sorunlara yer verilecektir.

Üstün Yetenekliliğin Anlamı

Literatürde “gifted” ve “talented” terimleri genellikle “üstün yetenekli-istidatlı, hünerli” bireyleri belirtmede kullanılmaktadır. Bu tebliğde, yetenek, istidat ve hüner terimleri “üstün yetenekliler” teriminin içinde ele alınacaktır. Üstün yeteneklilerle ilgili ilk tanımlar bir çok yetenek seviyesini ayırt etmeyi amaçlamaktaydı.

Örneğin:

Zekâ Bölümü 115 ve üstü, Akademik Yetenekliler, Nüfusun % 16 sı,

5. Gallegher, James j., Aynı makale.

6. Gowan, John, and Burch Catherine, *The Academically Talented Student and Guidance*, Houghton Mifflin Com. Boston, 1971.

7. Gallegher, James, J., Aynı makale.

8. Reichart, Stanford, “Gifted Child”, *The Encyclopedia Of Education*, (Ed, L.C. Deighton), Vol. 4, The Macmillan Co. and The Free Press, New York 1971, sf., 138-147.

Zekâ Bölümü 125 ve üstü, Üstün, Nüfusun % 5 i,

Zekâ Bölümü 140 ve üstü, Üstün Yetenekli, Nüfusun % 0,6 sı,

Zekâ Bölümü 160 ve üstü, Çok Üstün Yetenekli, Nüfusun % 0,007 si,

biçiminde bir tanım gruplamasının, Zekâ Testlerine göre yapıldığını görmekteyiz⁹. Günümüzde ise üstün yeteneklilerin tanımının “kültür” ile sınırlı olduğunu, üstün “yetenekli” ile üstün “hünerli” arasında ayırım yapılmadığı, yeteneğin çok yönlü tabiatına daha fazla ilgi gösterildiği, Zekâ Testlerinin belirlediği Zekâ Bölümünün temsil ettiği, tek yönlü yeteneğe daha az ilgi gösterilmekte olduğu dikkat çekmektedir^{10,11}. Bu çok yönlü yeteneğe, genelleştirilmiş yetenek de denilmektedir. Genelleştirilmiş yetenek fikri, öğrencilerdeki çeşitli yetenekleri beslemeye, teşvik etmeye olanak sağlamaktadır. Böylelikle, nüfusun daha büyük bir kısmını çeşitli hüner ve yetenek yönünden bir çok öğrencinin eğitimle zenginleştirilebilecek belirli gücü olduğu kabulünü yaparak, beslemek ve teşvik etmek olanağı doğar. Bu yaklaşım bir bireyselleştirme olup, öğrencinin bulunabilen yeteneğini geliştirmeyi kapsamaktadır. Bireyselleştirme, Rehberlik ve Psikolojik Danışma süreçlerini gerekli kılan bir husustur.

Çok yönlü veya çoklu yetenek kavramının, üstün yeteneklilere sağlanacak psikolojik yardımlar açısından önemli bir uzantısı, Guilford'un geliştirdiği Zekânın Yapısı Modelidir. Bu modelde üç boyuttan, işlemler, ürünler ve içerik ile bu boyutlarda gruplanmış zihinsel yeteneklerden söz edilmektedir. Çok yönlü veya çoklu yetenek kavramına göre, bazı araştırmacılar en az bir yetenekte üstün olmak üzere nüfusun üçte birinin üstün yetenekli olduğunu belirtmektedirler¹².

Görüldüğü gibi üstün yeteneklilik ile ilgili tanımlar ve anlam verme işi, belirli bir çerçevede farklılıklar göstermektedir. Eğitimciler üstün yetenekliliği genel bir zihinsel yetenek olarak tanımladıkları gibi sanatta, müzikte, mekanikte veya sosyal liderlikte belirli bir yetenek, beceri, olarak ta tanımlamakta ve buna göre işlemler yapmaktadırlar. Ancak üstün bir zihinsel yetenek sahibi çocuklar gereksinimleri ve özellikleri yönünden sanatta, müzikte ve sosyal liderlikte üstün yetenekli, becerili

9. Gowan, J.C., and Demos, G. D., *The Education and Guidance Of the Ablest*, Springfield, Ill., Charles C. Thomas, 1964.

10. Gallegher, James J., Aynı makale.

11. Gowan, John C., and Burch Catherina, Aynı eser.

12. Gowan. John C. and Burch Catherina, Aynı eserde belirtilen araştırmalar.

olanlardan belirgin farklılıklar göstermektedirler¹³. Bugün üstün yetenekli çocuk bir devamlılık içinde anlamlı, yararlı bir yaşam uğraşısında göze çarpan olağan üstü performans (edim) gösteren bir kişi olarak tanımlanmaktadır.

Üstün Yeteneklilerin Belirgin Özellikleri ve Araştırma İle İlişkileri

Gallegher, üstün yetenekli çocuklar ile ilgili çalışmaları, gelişmeleri ve bu konudaki eğilimleri eleştiren makalesinde, toplumu tehdit eden dış politik baskılarla, teknolojik yönden karmaşık hale gelen toplumun gereksinimleri yani iç baskıların, toplumdaki değişimin iki temel uyarıcısı olarak çeşitli gruplar içinde en çok üstün yetenekli çocuklar grubunu etkilediği görüşünü ortaya atmaktadır¹⁴. Ona göre, üstün yetenekliler dış etkenlere duyarlı ve geleceğin karmaşık toplumu için ana taşıyıcılar, yürütücüler olarak kabul edilmektedirler. Bu çerçevede, üstün yetenekliliğin tabiatından çok, üstün yeteneklilerin ders-hanedeki rolü, üstün yeteneklilerle ilgili yönetsel ayarlamalardan çok üstün yeteneklilere sağlanan eğitim programlarının tabiatı, yapısı, "dahiler" diye gruplanabilecek küçük bir gruptan çok "başarısız üstün yeteneklilerle" düşük sosyo-ekonomik durumdaki üstün yetenekliler üzerine eğilme gittikçe önem kazanmaktadır.

Üstün yeteneklilerin diğer öğrencilerden farklılıklarının zihinsel gelişme ve genel büyüme yönünden belirgin olduğunu görmekteyiz. Uzmanlara göre üstün yeteneklilere has özellikleri, soyut düşünce, muhakeme-akıl yürütme, sebat, düzenlilik ve gözlemdeki hassasiyet, başlatma, girişkenlik, eleştirici karar ve hizmet edebilmeye hazır olma olarak özetlemek olasıdır. Üstün yeteneklilerin araştırıcı olmalarında onlara yardımcı olma, rehberlik yapma yönünden belirlenebilecek en önemli ve belirgin özelliklerini bu genel özetleme ile geçiştirmek yeterli değildir. Araştırma kavramını ve işlemini genellikle, sistemli bir biçimde verileri toplama, analiz etme ile sorunlara güvenilir çözüm yolları bulma, yeni bilgilerin ve olayların gerçek açıklanmasını sağlamada titiz ve yoğun bir gözlem, deneme ve bilinenleri, kavramları, kanunları yeni bulgular ışığında gözden geçirme olarak belirlemektediriz. Bu çerçevede, üstün yeteneklilerin araştırma kavramı ve işlemi için ortaya koydukları en belirgin özellikleri şunlardır: üstün zihinsel yeteneğe sahip çocuklar çabuk ve kolay öğrenir, çok tekrar yapmadan öğrendiğini saklayabilir, çeşitlilik, derinlik ve alan yönlerinden engin

13. Reichart, Stanford, Aynı makale.

14. Gallegher, James, J., Aynı makale.

bir merak sahibidirler. Ayrıca, düşüncedeki ve ifade etmedeki orijinaliğin belirgin olduğu zengin bir sözcük hazinesine sahip olup, olgunluk düzeyinde okumayı sevmekte, kaynak kullanmayı becerebilmektedirler. Bunlara ek olarak akıl yürütmeyi, açık ve seçik düşünmeyi, çabucak kavramayı, genellemeyi, ilişkileri görmeyi ve anlamlı ilişkiler kurmayı, sınıflamayı, incelemeyi, diğer çocukların farkında olmadığı hususlara ilgi duymayı, erken yaşlarda insan ve çevresinin tabiatına, yapısına ilgi göstermeyi, merak duymayı, kendinden büyüklerle arkadaşlık ve ilişki kurmayı ve üstün olmaya yönelik bir arzuyu ortaya koydukları görülmektedir¹⁵.

Sayılan bu belirgin özelliklerin araştırmacıların, bilgi üretkenlerin ve bilgiyi yayanların özellikleri olduğu bir gerçektir. Ancak, üstün yetenekli çocuklardaki bu belirgin özelliklere ilişkin belirtilerin ana babalar ve öğretmenler tarafından memnuniyetle karşılandığını söylemek olanağı bulunmamaktadır. Çünkü üstün yetenekliler genel olarak huzursuzdurlar. Rahat durmazlar, dikkatsizdirler ve çevresindekileri ihmal ederler, ezbere dayanan öğrenme için gerekli ayrıntılara sabır gösteremezler, dershanedeki çalışmalara gereken ilgiyi göstermezler kendilerini ve etrafindakileri eleştirirler.

Çağımız, gösterdiği gelişme özelliklerine göre belirlenmekte ve her bilime göre farklı sıfatlarla ele alınmaktadır. Örneğin, “atom çağı” “feza çağı” “çocuk çağı” gibi. Sıfatlandırmanın dayandığı gelişmeler, buluşlar farklı ve orijinal düşüncelerin, fikirlerin ortaya atılmasına ve bunların problemler halinde ele alınarak çözülmesine bağlı olmuştur. Öyleyse, mevcut problemleri çözmek bilgi ve tekniğe yapılan katkıların ancak bir kısmı olmaktadır. Çevrede karşılaşılan durumlarla fikir ve düşüncelerle uğraşı sonucu problemler oluşturmak, problem yaratmak yeni problem çözme olanakları sağlamak gelişmenin ve büyük aşamaların en belirgin özelliğini ortaya koymaktadır. Çağımızda toplumların, gelişme ve aşamaların hızına ve yönüne ayak uydurabilmelerinde en az problem çözme kadar yeni problemler oluşturma ve yaratmaya da gerek vardır. Üstün yeteneklileri problem çözenler olmaktan çok, *yeni problemler oluşturan*, mevcut durum ile gelecek arasında köprü ve geçiş kurabilecek kimseler olarak görenlere katılmamak olanağı yoktur. Bu açıdan da üstün yetenekliler farklı ve bir ölçüde “problem”dirler.

15. Reichart, Stanford, Aynı makale.

Üstün Yeteneklilerin Belirlenmesi, Seçimi

Genel, çok yönlü veya belirli bir yetenekte, üstün yeteneklilerin belirlenmesinde ve seçilmesinde tutulacak yolun ve uygulanacak araçların “başarısız üstün yetenekliler” ile düşük sosyo-ekonomik durumdaki üstün yetenekleri ihmal etmemesi ve ayrıca spesifik üstün yetenek veya genel üstün yetenek ile ilişkin kararlara olanak sağlaması gerekmektedir. Üstün yeteneklileri belirleme amacıyla yapılan ölçme ve değerlendirme işlemlerinin ilk safhası eleme, genel tarama safhası olmaktadır. Bu safhada standart yetenek ve başarı testlerinin yanı sıra gözlem metoduna da yer verilmektedir. Saptanmış bir amaç için üstün yeteneklileri belirleme ve seçme işinden bu işlemin özelliğini ve araçlarını, amaç sınırlamakla beraber, standart testlerin yanı sıra öğretmenlerin kanaatleri, uzmanların yapacağı görüşme ve belirli bir programda bir süre deneme ve gözleme gibi hususlara da yer verilmesinin gerekli olduğu hususunda uzmanlar birleşmektedirler. Üstün yeteneklileri belirleme ve seçme işleminde tartışması devam eden husus, sosyo-ekonomik statünün mü yoksa zihinsel üstünlüğün mü esas rol oynadığıdır. Gowan ve Bruch¹⁶ ile Gallegher¹⁷, bu konuda bir çok araştırmanın bulgularına dayanarak, bilinen ölçme ve test işlemleriyle ölçülen “üstün yetenekliliğin” sosyo-ekonomik statüyle büyük ölçüde ilişkili olduğunu ileri sürmektedirler.

“Üstün yetenekliği” belirleme ve üstün yeteneklileri seçme konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer husus da, ölçme işlemindeki güçlüklerdir. Testlerle “ölçme” genellikle çoğunluk için hazırlanmış olup kullanılan araçlar kültüre ve dolayısıyla eğitim ve öğretime dayalı olmaktadır. Testlerin yanı sıra kullanılacak öğretmen kanaatinde sosyo-ekonomik durumu düşük olanları belirlemede olumsuz etkide bulunduğu görülmektedir. Bu bakımdan üstün yeteneklileri, özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeydekileri belirlemede, ölçme araç ve işleminden gelen güçlükleri gidermede, yukarıda sözü edilen, Guilford’un geliştirdiği “Zekânın Yapısı Modeli” önemli rol oynamakta ve yarar sağlamaktadır.

Üstün yeteneklilerin belirlenmesinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma yönünden yukarıda sayılan hususların yanı sıra, üstün yeteneklileri belirleme ve seçme işinde, “kritik periyodlar” hipotezi diye açıklanan bir nokta da önem kazanmaktadır¹⁸. Yani organizmanın

16. Gowan, John C. and Burch Catherina, Aynı eser.

17. Gallegher, James J., Aynı makale.

18. Gowan, John C. and Burch Gatherina, Aynı eser.

belirli, kritik periyotlarda gerekli etkiden ilgiden, beslenmeden mahrum kılınması sonucu sınırlandırılmış ve yetersiz gelişme durumu ile karşılaşması olarak açıklanan bu hipotezin üstün yetenekleri belirleme ve seçme işleminde de rolünü gözden ırak tutmamak gerekir. Belirli bir gelişim devresinde iken ele alamadığımız üstün yeteneklilerle, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki veya başarısız üstün yeteneklileri daha sonraki gelişim devrelerinde "problem" kimseler olarak ele alma zorunda kalmamız ve bir ölçüde kaybetmemiz söz konusudur.

Üstün Yeteneklilere Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Üstün yetenekli öğrencilerin yalnız problem çözme konusunda üstün olmayıp benimsenen kişilik özelliklerine sahip oldukları, yeteneklerinin gelişmesi, zenginleşmesini garanti eden etkili bir çalışma alışkanlıklarının, becerilerinin olduğu da kabul edilmektedir. Genellikle, normal bir öğrenci kendine güven kazanma konusunda akranlarının ve öğretmenlerinin görüşlerine daha çok dayanmaktadır. Üstün yetenekli öğrencinin ise daha bağımsız olduğu, kendine güven kazanmada kendi yaptıklarından destek ve ödül aldığı ortaya konmuştur¹⁹. Bir bakıma bağımsız olan üstün yetenekli, yapıtlarında ve kararlarında akranlarının görüşlerinden az etkilenmektedir. Böyle bir özellik üstün yetenekli öğrencinin sosyal problemlerle karşı karşıya kalmasına kolaylıkla yol açabilmektedir. Özellikle orta dereceli okulların ikinci devresindeki öğrencilerin "üstün yetenek"e karşı değer hükümlerinde, spor, müzik gibi konulardaki üstün yetenek hariç, olumsuz bir tavır takındıkları gözlenmektedir. Bu bakımdan, üstün yetenekli öğrencilerin okul ortamında akranlarının dünyasının dışında kalması, sosyal gereksinmelerini karşılayamaması duygusal problemlerin kaynağı olabilmektedir.

Benliğini gerçekleştirme sürecinde normal öğrencilerden, başkalarına bağımlı olup olmama yönlerinden, farklılık gösteren üstün yeteneklilerin benlik-durum bağdaştırmasında karşılaşacakları güçlükleri ele almalarında ve onları çözmelerinde yardıma ihtiyaçları vardır. Bu yardımı öğretimin sağlaması olanağı sınırlıdır. Bu yardımı *Rehberlik ve Psikolojik Danışma* servislerinin sağlaması söz konusudur. Bireyi yeterlilik ve yetersizlikleri yönlerinden bulunduğu sosyo psikolojik dünyasında tanımayı ve ona kendisini tanıtmayı amaçlayan Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleri, bireyin gerçekçi bir benlik kavramı geliştirmesine ve onu uygulamaya koymasına yardım sağlayacaktır.

19. Gallegher, James J., Aynı makale.

Rehberlik servislerini yalnızca üstün yeteneklileri belirleme ve seçme işlemleri ile meslek seçiminde kullanmak yetersiz kalmaktadır. Üstün yetenekli öğrencinin yetenekleri çerçevesinde benliğini gerçekleştirme- sine yardım sağlamak da büyük önem kazanmaktadır.

Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili bir diğer husus, üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilerin gereksinmelerinden farklı olarak kendilerine özgü (unique) gereksinmelerinin oluşudur. Heyl'in belirttiğine göre²⁰, üstün yetenekli çocuk, yalnızca öğrenme yeteneği yönünden değil, fakat kendisinin özel öğrenme problemleri yönünden de kendine özgü bir durumdadır. Özellikle, orta dereceli okullarda veya temel eğitimde, üstün yetenekli öğrenci, tekrarı esas alan alıştırma tipi çalışma yapmayı öğrenme durumundadır. Bir diğer deyişle, üstün yetenekli öğrenci problemi doğru ve çabuk çözümlerin yanı sıra düzgün ve doğru yazmak, ifade etmek ve bir ölçüde kalıplara uymak gereği ile karşı karşıyadır. Üstün yetenekli öğrencilere yapılacak rehberlikte dikkat edilmesi gereken husus, üstün yetenekli öğrencilerin belirgin olan öğrenme ve davranma tarzlarıdır. Bu tarz ve kalıplar normal öğrencilerinden farklıdır. Örneğin, Drews'in²¹ üstün yetenekli öğrencileri sınıflamasına göre, (a) çalışkan ve üstün başarılı öğrenci; öğretmenlerin isteklerine uyar, okul ödevini, çalışmasını zevkten üstün tutar, "niçin" ile fazla ilgilenmez, tartışmadan çok ders dinlemeyi tercih eder, verilen ödevin belirgin olmasını ister, (b) sosyal lider olan öğrenci; öğretmenlerin değer hükümlerinden çok akranlarının değer hükümlerine uymaya eğilim gösterir, sosyal ilgi önce gelir, genellikle iyi bir akademik başarı gösterir, ikna edicidir, (c) yaratıcı entellektül öğrenci ise, yukarıda sayılan iki sınıflamadaki öğrencilere kıyasla daha düşük not alır, başarı testlerindeki puanları notlarına oranla biraz yüksektir, öğretmenlerin ve öğrencilerin belirlediği normlara uymada güçlük çeker, genellikle lider değildir ve olmakta istemez. Ayrıca bu tip öğrenciler geleceğin bilimcileri (mühendisleri değil), sanatçıları, yazarları olacakları izlenimini verirler.

Bu yaratıcı entellektüel tipteki öğrencilere "asi, isyankar" tipler olarak bakıldığını görmekteyiz. Bu "asi" tiplerin, genellikle okuldan ve çevreden uzaklaşması, soğuması, uzmanlara göre, yaşantılarında çev-

20. Heyl, H. Helen, "Learning Characteristics and Problems of the Gifted Child", (L. D. Crow and A. Crow, Eds), *Educating The Academically Able*, McKay, New York, 1963, sf., 53-57.

21. Drews, E.M., "The Four Faces of Able Adolescents", (E.P. Torrance and W.F. White, Eds), *Issues and Advances in Educational Psychology*, Itaca, Ill., F.E. Peacock, 1969, sf., 186-192.

releri tarafından reddedilmeye, anlaşılammaya karşı bir tepki olmak-tadır. Bu tiplerin, okulda "problem öğrenciler" olması beklenen bir durumdur. Bu öğrencilerin davranışlarını anlayacak, onların yetenekleri çerçevesinde farklı gereksinmelerini görecek ve bu gereksinmelerin doyurulma olanaklarını görmelerine yardımcı olacak Rehberlik ve Psikolojik Danışma servisleri bu soruna bilimsel bir biçimde yaklaşılmasını ve bu öğrencilerin verimli çalışmalar yapmalarını sağlayabilecektir. Genellikle, bu tip öğrencilerle uğraşmada ve onları verimli kılmada alınan eğitsel ve öğretimsel tedbirler beklenen düzeyde başarı sağla-mamaktadır.

Wrenn²², üstün yetenekli ve özellikle "asi" gruba giren öğrencilerle ilgili araştırmalarında, üstün yeteneklilerin orta ve yüksek öğretimde rehberliğe ve daha büyük bir uyarılmağa, teşvik'e olan gereksinmeleri üzerinde durmuş ve bu araştırmaların sonuçları üstün yeteneklilerle ilgili eğitsel çalışma ve programları etkilemiştir²³. Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili eğitim ve öğretim sorunlarına çözümler bulmada, bu öğrencilerin kendilerini tanımalarına, kendileriyle ilgili olumlu ve yetenekleri ile bağdaşan kararlar vermelerine, tercihler yapmalarına profesyonel ve sistematik yardımı kapsayan *Rehberlik ve Psikolojik Danışma* hizmetleri etkin rol oynamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili eğitsel, öğretimsel programlarda yer alacak *Rehberlik ve Psikolojik Danışma* hizmetlerinin etkin olabileceği hususları, şöylece özetlemek olanağı vardır:

1. *Üstün yeteneklilerin belirlenmesi ve seçimi hususunda, bireyi yetenekleri, ilgileri, başarılı oluşları düzeyinde bir bütünlük içinde tanıma süreçlerinde alacağı rol ve yapacağı çalışmalarla: Özellikle üstün yetenekli öğrenci olarak belirlenen ve seçilenlerin bu farklılıklarını gerçekçi bir biçimde anlama ve kabul etmelerinde, onların kendilerine karşı gerçekçi bir güven kazanmalarını desteklemede yararlı olacaktır. Normal öğrenciler arasında devamlı üstün başarı gösteren bir üstün yeteneklinin üstün yetenekliler arasında göstermesi söz konusu başarının yeni grubuna göre her zaman üstün başarı olmadığını durumlarda ortaya çıkan sorun, hayal kırıklığı, başaramama düşüncesi, durumu kabul edememe ve duygusal yönden gelişememe gibi hususları yara-*

22. Wrenn, Gilbert C., "Potential Research Talent in The Science, Based on Intelligence Quotients of Ph. D. 'S'", *Educational Record*, Jan., 1949.

23. Witty, Paul, "The Nature and Needs of Gifted and Superior Adolescents, *Programs for the Gifted*, (Ed. Samuel Everett) Harper and Brothers Pub., New York, 1961.

tabilir. Bu durumda, öğrencinin büyümesini ve yetenekleri ölçüsünde başarılı ve verimli olmasını engellemektedir. Böyle bir sorunu yenmede, çözmeye öğrenciye psikolojik yardım kaçınılmaz hale gelir.

2. *Üstün yeteneklilerin yapması söz konusu eğitsel ve mesleki çalışma ve hazırlıklarda gerek duyacağı malumatı, yüksek öğrenim olanakları, burs olanakları ve kariyer yapabilme durumları hakkında bilgiler sağlama ve bu konularda gerçekçi kararlar verebilmeleri yönünde yardımcı olmakla:* Bu konuda araştırmaların ortaya koyduğu bir hususu belirlemekte yarar vardır. Cody ve Rothney²⁴, üstün yetenekli öğrencilerin “karar verme” davranış ve yeteneklerini etkilemede bir yol olarak onların “problem çözme” beceri ve süreçlerini geliştirmenin verimli olduğunu ortaya koymaktadırlar. “Karar verme” davranış ve yetenekleri meslek seçimi sürecinde temel bir öğe olmaktadır. Bu bakımdan, genç üstün yetenekliler danışmanın esas olduğu “Direkt Psikolojik Danışma” yaklaşımını ve metodunu mesleki rehberlik işlemlerinde reddetmektedirler. Danışmanın esas olduğu Psikolojik Danışma yaklaşımı üstün yeteneklilerle ilgili mesleki rehberlik işlemlerinde verimli olmaktadır. Üstün yeteneklilerin eğitsel ve mesleki rehberliğe olan gereksinmelerinin önemini Ankara Fen Lisesinin ilk mezunlarının görüşlerini belirleyen bir çalışmada açık bir biçimde görmekteyiz²⁵.
3. *Üstün yeteneklilerin kendilerine özgü gereksinmelerine ve sorunlarına ve gelişme zorunluluklarına cevap bulmalarında “Psikolojik Danışma” yoluyla yardımda bulunmakla:* Genellikle, aile, öğretmenler, akranlar ve başkaları üstün yetenekliler üzerine aşırı bir baskıda bulunmaktadır. Bu baskı, üstün yeteneklilerden aşırı beklentiler biçiminde ortaya konmaktadır. Üstün yetenekli çocuğu “minyatür yetişkin” olarak görme ve ondan bu model çerçevesinde davranışlar bekleme ve zorlama, belirli duygusal problemlerin nedeni olmakta ve çocuğun büyümesini, gelişmesini engellemektedir. Gowan ve Damos²⁶, üstün yetenekli

24. Cody, J.J. and Rothney, J.W.M., “Oral Problem Solving Performances of Superior High School Students”, *Personnel and Guidance Journal*, 1963, 41, (5), sf., 425-429.

25. Özoğlu, S. Çetin, “Ankara Fen Lisesi Uygulamasına İlişkin Bir Araştırma”, *T.B.T.A.K., V. Bilim Kongresine Sunulan Tebliğ*, Ankara 1975.

26. Gowan, J.C. and Damos, G.D., Aynı eser.

çocukların kendilerine özgü ve psikolojik danışmayı gerektiren sorunları olarak:

- i. Üstün yeteneklilerin gelişim ödev ve işlerini, bunları çözecek fiziksel yeterliliğe ulaşmadan farketmelerini,
- ii. Üstün yeteneklilerin belirli profesyonel meslekler için gerekli olan özel ilgiler konusunda normalden fazla gereksinme duyduklarını,
- iii. Üstün yeteneklilerin yetişkin modeline ait figürlerin yokuşuna ilişkin problemlere sahip olduklarını, belirtmektedirler.

Üstün yetenekli, ikili norm grubuna sahip kişi olarak, ilgileri ve fikirleri, düşünceleri yaşatlarının normlarından farklılık gösterdiği zaman kendini yabancı gibi hissetme durumunda kalmaktadır. Psikolojik Danışma uzmanı ile birey arasında cereyan eden bir psikolojik görüşme süreci olarak özetlenen Psikolojik Danışmada, bireyin kendine ait bilgileri, kendine ait sorumluluğu ve seçenekleri kullanabileceğini temel kabul etmek esastır. Bu çerçevede Psikolojik Danışma, üstün yetenekli öğrencinin kendi yeteneklerinin boyutlarına ve çerçevesine ait içrel görüş kazanmasına ve ne kadar yeterli olduğunu anlamasına yardımcı olmaktadır. Psikolojik Danışma, gerçekçi boyutlar içinde üstün yetenekli öğrencinin yalnızca kendi yeterliliklerini tanımasına değil ayrıca bunları kullanma biçimlerine ilişkin bilgi ve tecrübeleri kazanmasına da olanaklar sağlayarak etkin bir benlik kavramı geliştirmesine yardımcı olur.

Öğrencinin benlik kavramı, tecrübe, bilgi ve motivasyon eksikliğinden veya yokluğundan dolayı sınırlı bir biçimde gelişmiş olabilir. Kendini yetenekli, hünerli görmeyen üstün yetenekli için, Psikolojik Danışma yeni duyguları denemesini keşfetmesini sağlayabilir. Kendini olduğundan fazla ve üstün görenler için de Psikolojik Danışma gerçekle bağdaşma ve onu kabul etme olanağını sağlayabilir. Psikolojik Danışma, normal öğrencilerde olduğu gibi üstün yeteneklilere de duygularını ifadelendirme ve değerlendirme, bazılarını kabul, bazılarını da reddetme olanağını sağlar. Psikolojik Danışmada rol alan profesyonel danışman kuracağı dürüst, açık güven verici ilişki ile üstün yetenekli için tehdit ve sansür edici, kınayıcı, yargılayıcı olmayan bir ortam sağlayarak gencin töresel ve değer yargılarına

ilişkin gereksinmelerinin doyum yollarını aramasına yardımcı olur. Bu yardım, danışmanın “gençliğe has kültürel değerleri” benimsediği hissini ve görüntüsünü vermekten çok, yetişkinler grubundan biri olarak gencin karşılaştığı sorunlarını dinleyen ve anlamağa çalışan bir kimse modelini ortaya koyma biçiminde anlaşılmalıdır.

4. *Üstün yeteneklilerin belirli eğitsel gruplara ve programlara yerleştirilmelerine yardımcı bulunmakla:* Özellikle üstün yeteneklilerin yeteneklerini geliştirme olanaklarını en üst düzeyde bulabilecekleri ve onların öğrenme işleminde belirlenmiş olan karakteristiklerini dikkate alan programlar geliştirilmesinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleri yarar sağlamaktadır. Üstün yetenekliler için geliştirilecek öğretim programlarının temel felsefesinin üç genel amacı olduğu öne sürülmektedir²⁷. Bu amaçlar: a) disiplinlerin kavramsal temel yapısını öğretmek, b) öğrencilerin konulara uzmanların yaklaştığı biçimde yaklaşımlarını sağlamak, c) disiplinlerdeki temelleri mümkün olan erken yaşlarda programa almak, olmaktadır ki bunlara, Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerinin yardımı ile ulaşıldığında bu, bireye gerçek ile bağdaşmış bir benlik kavramı geliştirilmesini sağlamaktadır.

Üstün Yeteneklilerin Yönlendirilmeleri ve Meslek Seçimi

Üstün yeteneklilerin gelişmelerine olanak sağlayan eğitim programlarında yetiştirilmeleri yanı sıra önemli olan bir konu da bu gençlerin en verimli olabilecekleri mesleklere yönelmeleri ve o meslekleri seçerek gerekli hazırlıkları yapmalarıdır. Bu bakımdan modern eğitim sistemlerinde normal öğrencileri olduğu gibi üstün yetenekli öğrencileri de yöneltme yönünde bir çok tedbirler alınmakta ve toplumun karşılaştığı insangücü gereksinmelerine cevap bulmaya çalışılmaktadır. Zaman zaman duyulan gereksinmenin şiddetli ve toplumu etkileme biçimi üstün yeteneklileri eğitime ve onları belirli alanlara yöneltme konusunda, üstün yeteneklilerin özelliklerinden çok toplumun gereksinmesinin şiddeti ve acil oluşu en önemli etken olmaktadır. Örneğin, 1958 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde Sputnik I'den sonra başlatılan çalışmaları ve alınan tedbirleri eleştiren ve üstün yetenekliler ve onların

27. Gallegher, James, J., Aynı makale.

eğitiminde, mesleklere yönetilmelerinde daha geniş bir görüş çerçevesi öneren Hersey²⁸, “Kanaatime göre, biz okullarımızda bilimsel şevk ve ruhunu, insan ilişkileri için halen temel olan eğitimde gereğinden hızlı ve gereğinden fazla yürütmeğe ve geliştirmeye giriştik. En kötüsünde, toplumumuzun, okullarımıza mükemmel ve değişken bireyler değil fakat kategoriler yani çok sayıda mühendis çok sayıda kimyager, fizikçi yetiştirmek, üretmek için baskı getirmesidir. Toplumun iyi yetişmiş uysal yetenekliler kategorileri için eleman hazırlama talebinin mantıksal sonucu olarak belirli bir noktada, bir IBM makinası kimin hangi kategoriye uyduğunu, kimin avukat kimin hekim olacağını kararlaştıracaktır.” demektedir. Yalnız toplumun gereksinmesini ve talebini ön plana alan bir insangücü planlamasının yukarıda çizilen tabloyu ortaya koyacağı söylenebilir. Hatta, Beş Yıllık Devlet Kalkınma Planlarımızda ve Yüksek Öğretime öğrenci alma uygulamalarımızda, toplumumuzun gereksinmelerinin ve olanaklarının, belirli kategorilerde çok eleman yetiştirmenin, temel politika olarak benimsenmiş olduğu ileri sürülebilir.

Toplumun gereksinme duyduğu belirli alanlardaki insangücünü yetiştirme konusunda bireyleri, özellikle üstün yeteneklileri bu alanlara yöneltme görüşü belirgin olmaktadır. Ancak bu yöneltmenin bireylerin yetenek, ilgi, başarı ve motivasyon yönlerinden ne düzeyde isabetli ve dengeli olduğunu ve bireylerin mutluluklarını, verimlerini etkilediğini tartışmak gereği ortaya çıkmaktadır. Üniversitelerarası giriş sınavı ve öğrenci yerleştirme uygulamalarının, yani belirli bir sürede cereyan eden yarışma sonucunda elde edilen sayısal sonuçlara göre IBM makinalarının, öğrencileri belirli yüksek öğretim kuruluşlarına ve meslek alanlarına yöneltmesinin isabeti ve yarattığı sorun ve sorular ortadadır ve tartışılmaktadır.

Üstün yetenekli öğrencilerin büyüme ve gelişme süreçleri içinde mesleki davranışlar, mesleki ilgiler geliştirmelerine yalnız öğretim programları ile yardımcı olunması yeterli değildir. Üstün yeteneklilerin, yeteneklerini, sınırlılıklarını tanımaları, benimsemeleri, kendi benlikleriyle bağdaşan rolleri oynayabilmeleri süresinde mesleki davranışların ve farklılaşmış, belirginleşmiş ilgilerin gelişmesi söz konusudur. Buna benlik'i gerçekleştirme süreci de demek söz konusudur ve bu süreçte rehberlik hizmetlerinin sağladığı yardımı salt yöneltme işlemi biçiminde ele almak ve geliştirmek sağlıklı olmayabilmektedir. Bu benlik'i gerçekleştirme sürecini, mesleki davranışların, ilgilerin geliş-

28. Hersey, John, Aynı makale.

tirilmesi ve gerek ilgilerle gerek yeteneklerle bağdaşan meslek seçiminin yapılmasını, bilinçli bir yönlendirme ve özendirmenin egemen olduğu bir yardım hizmeti sağlıklı bir biçimde destekleyecektir. Özellikle üstün yetenekli öğrencilerin meslek seçimleri ile ilgili kararlarda kendi benliklerinin egemen olmadığı, dış etkenlerin hakim olduğu durumlarda, bu öğrencilerin yetenekleri çerçevesinde gelişmeleri, verimli olmaları sağlanamamaktadır.

Meslek seçimi ile ilgili olarak bir diğer sorun da üstün yeteneklilerin yapabilecekleri, becerebilecekleri işler normal öğrencilere kıyasla daha geniş bir alanı kapsayacağı için acaba hangi işte en üstün başarıyı göstereceklerdir? En üstün başarıyı sağlama, en verimli olma hususunu, toplumun günlük ve yüzeysel gereksinimleri ve onların acil oluşu çerçevesinde cesaretle ele almak güçleşebilir. Zira, üstün yetenekli öğrencilerin gelecekte yetenekleri düzeyinde en üstün ve en verimli çalışmayı, başarıyı ortaya koyabilecekleri meslek veya işlere yönelmeleri belirli oranda bir riski göze almayı gerektirmektedir. Genel hatları ile yapısı, çalışma düzeni, sosyal prestij ve statüsü ve ayrıca sağladığı ekonomik geliri bilinen ve "üstün" kabul edilen bir meslek dururken, sayılan yönlerde mevcut durumu pek bilinmeyen gelecekte toplumdaki yeri ve statüsü kestirilemeyen, sağladığı ekonomik gelir sınırlı olan, ama üstün yeteneği gerekli kılan ve bilgi uygulamasından çok bilgi yaratılmasını içeren bir meslek veya işi bireyin seçmesi hemen kabul edilecek ve normal değer hükümlerine göre isabetli sayılacak bir durum ortaya koymamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin alınan bütün eğitim ve öğretim tedbirlerine ve yöneltme kararlarına rağmen beklenen alanlara yönelmediklerini Ankara Fen Lisesi örneğinde görmekteyiz²⁹.

Yöneltme, genellikle, bireyin belirli bir yaş ve eğitim döneminde, yani yaşamının belirli bir kesiminde, bireyi ve onun yetenek, ilgi ve başarısını bir devamlılık ve bütünlük içinde ele almadan ve bireyin karar verme sürecine gereği gibi katılmasını sağlamadan yapılan bir işlem veya işlemler grubu olarak uygulanmaktadır. Bu tip yöneltmede, derinliğine bir tanıma, anlama, benimseme yerine manipülasyon, kontrol ve belirli kotalara, sayılara ulaşma, belirli boyutlar içinde ortam ve olanakları yorumlayarak politikalar tespit etmek esas olmaktadır. Yöneltmenin, yönlendirme, yönelmeyi sağlama ve özendirme ile bağdaştırılmasında, belirli bir yaşam noktasında kesin kararlardan çok, bireyin büyüme süreci içinde gereksinme duyduğu eğitsel ve psikolojik

29. Özoglu, S. Çetin, Aynı tebliğ.

yardımları sistematik ve gerçekçi bir biçimde ve devamlılıkta sağlama ve bireyle ilgili kararların odak noktasına bireyi ve onun gelişmesini koyma temel olmaktadır. Bu bakımdan, üstün yeteneklileri yönlendiren işlemlerden çok onları yönlendirme ve özendirme erken yaşlarda başlatılabilirse, bireysel ve toplumsal yararların beklenen düzeyde olmasını sağlamak olanağı doğar.

Tebliğimizin girişinde belirttiğimiz sorun çerçevesinde, yani üstün yeteneklileri gereksinme duyulan temel bilimlere, araştırmacılığa yönlendirmeye gereği konusundaki yaklaşımımızın yönlendirme ve özendirme özelliklerini yansıtması kaçınılmazdır. Bu çerçevede geleceğin potansiyel araştırmacılarının, bilimcilerinin kimler olabileceğine değinmek yararlı olacaktır. Brandwein³⁰, geleceğin bilimcilerinin gelişmelerinde belirgin üç faktörü ortaya koymaktadır. Bunlar: a) Genetik Faktör, temelde kalıtıma dayanan genel zekâ, sayısal ve dile dayanan yetenekler, b) Genotipik Faktör, temelde psikolojik yapıdaki fonksiyonlara dayanan ve c) Harekete Getirici-Uyarıcı-Faktör, temelde okulun sağladığı olanaklar, öğreticilerin özel becerileri v.b. olarak özetlenmektedir. Bu üç faktörün etkileşiminin hakim olduğu gelişim süreci içinde potansiyel bilimci, araştırmacı Genotipik Faktör altında grublanabilen karakteristikler göstermektedir. Bu karakteristikler grubu, "Devamlılık" başlığı altında toplanabilen bir psikolojik özellikler uzantısı (spektrumu) ortaya koymaktadır. Devamlılığın, devam etme için psikolojik eğilimi de içerdiği ve üç tavırla tanımlanabildiğini görmekteyiz³¹. Bu tavırlar genel hatları ile şöylece özetlenebilir: i) Verilen bir işte, belirgin bir mesai dışında zaman harcama iradesi (istenci). Bu, kendi zamanını, mesaisini kendisinin belirlemesi, belirlenmiş mesai süresine bağlı kalmamayı içermektedir. ii) Güçlüğe, rahatsızlığa dayanma iradesi. Bu dinlenme sürelerini kısaltmayı, tatilsiz çalışmayı içerdiği gibi, yorgunluğa dayanıklılığı ve baskıya karşı geliştirilen direnci canlı tutabilme özelliğini de ortaya koymaktadır. iii) Başarısızlıkla karşılaşmayı kabullenebilme iradesi. Bu, eldeki işe karşı farklı yaklaşımlara yol açtığı gibi başarılı sonuca götüren sabırlı çalışma gereğinin bilincini de sağlayabilmektedir.

Potansiyel bilimciyi, araştırmacıyı yukarıda belirlenen çerçevede tanıma, bulma işlemlerine orta öğretim yıllarında başlamak önemlidir. Bununla beraber bu tanıma işinin daha erken yaşlarda ve eğitim devre-

30. Brandwein, Paul, *The Gifted Student As Future Scientist*, Harcourt, Brace and Co., New York, 1955.

31. Braudwein, Paul, Aynı eser.

lerinde başlatılması da yapılacak rehberliği ve yönlendirmeyi, özendir-meyi anlamlı kılacaktır. Potansiyel bilimci, araştırmacı üstün yetenekli-lerin tipik olarak, üstün dile dayanan ve matematiksel yetenekleri yanı sıra, bilimde testlerle belirlenen bir başarı üstünlüğü ile yetenekleri kullanma kararlılığı, inceleme, soruşturma tavrı ortaya koyduğu sap-tanmıştır^{32,33}. Bu ortaya konan tipik özelliklerin tümünün yalnızca öğretmenler tarafından öğretim işleminde gözlenip değerlendirilmesi olanağı sınırlı kalmaktadır. Özellikle orta yetenek düzeyindeki öğrenci-ler için hazırlanan, tekrarı, bilgi aktarmayı ve ezberi amaçlayan bir uygulama ile belirlenebilecek öğretim programlarında ve sürecinde bu sistematik gözlem ve değerlendirmeyi beklemek üstün yeteneklileri tanıma ve onları araştırmacılığa yönlendirme işinde rastlantılara bel bağlamak olabilir. Bu bakımdan eğitim sisteminde ve uygulamasında üstün yeteneklileri ve bunlar arasından potansiyel bilimci, araştırmacı olabilecekleri rastlantıların dışında sistematik olarak gözleme ve değerlendirmede Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerine yer vermek kaçınılmaz bir durum ortaya koymaktadır.

Sistematik bir gözlem, değerlendirme, tanıma ve üstün yetenek-lye kendisini tanımaya, kabul etmesine ve kendisini geliştirmesine yardım işlemi, uygun ve optimum düzeyde verimliliği sağlayacak bir meslek seçimi ve buna hazırlanılması ile bütünleştirilme durumun-dadır. Özellikle, Barbe'nin³⁴ belirlediği gibi, üstün yetenekli öğrenci, hemen hemen çok geniş bir meslekler ve profesyonel alanlar grubunda başarı sağlayabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu durum çok sayıda seçenek arasından en başarılı en verimli ve en mesut olabileceği ve gereksinmelerine doyum bulabileceği mesleğe veya meslek alanına yönel-mesini, yönlendirilmesini güçleştirmektedir. Dolayısıyla üstün yetenek-linin meslek seçimi ve bununla ilgili olarak yönlendirilmesi ve yönel-mesi "kesin" olmaktan çok, değiştirmelere olanak sağlayan araştırmacı "exploratory" bir özellik göstermelidir. Üstün yeteneklilerin mesleklere veya profesyonel alanlara yönelmelerinde, bireysel faktörler ile toplumsal faktörleri dengeleyebilecek bir beceriye ulaşmasına yardımcı olmak, olanaklar sağlamak en isaberli ve verimli bir yaklaşım olarak görünmektedir.

32. Brandwein, Paul. Aynı eser.

33. Meister, Morris, "A High School of Science for Gifted" *The Gifted Child*, (Ed. Pal Witty), D.S. Healthy and Com., Boston, 1951.

34. Barbe, Walter B., "Occupational Adjustments of the Mentally Gifted", (Eds L. D. Crow and A. Crow), Aynı eser.

